

DZIAŁALNOŚĆ ODDZIAŁU POLSKIEGO TOWARZYSTWA HISTORYCZNEGO W NOWYM SĄCZU W 1996 r.

W 1996 r. pracą Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Nowym Sączu kierował *Zarząd* w składzie **mgr Tadeusz Duda - prezes mgr Stanisław Pażucha – wiceprezes, mgr Maria Kruczek – skarbnik, mgr Leszek Migrała – członek.**

Komisję Rewizyjną tworzyli: **mgr Barbara Mardyla, dr Władysław Kruczek, mgr Józef Plechta.**

Oddział liczył 35 członków. Odbyły się 4 posiedzenia Zarządu. Postanowiono, iż w przyszłym roku - zgodnie ze Statutem dokonana zostanie aktualizacja stanu osobowego Oddziału. Z przykrością informujemy, że członkowie zalegający ze składkami dłuższy okres czasu zostaną skreśleni z listy PTH. Składki (do 1996 r. w wysokości 3,5 zł rocznie) można wpłacać na ręce skarbnika mgr A.Szczepanka w II Liceum Ogólnokształcącym lub na nasze konto w Banku Spółdzielczym w Nowym Sączu nr 303-2700-61.

W działalności Oddziału na uwagę zasługują historyczne prace badawcze: J.Bieńka, T.Dudy, M.Danka M.Kruczek, W.Kruczka, L.Migrały, J.Plechty, J.Słowika, M.Zacłony i innych miłośników historii i Sądeczyny. Członkowie PTH będący nauczycielami szkół średnich przygotowali z powodzeniem uczniów do eliminacji XXI Olimpiady Historycznej i ogólnopolskiego konkursu „Parlamentaryzm polski” organizowanych przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Historycznego.

We wrześniu 1996 r. Zarząd Oddziału przekazał do Biblioteki Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Nowym Sączu nie wykorzystane dotychczas egzemplarze Roczników Sądeckich tom: XV/XVI, XIX i XX, w celu bezpłatnego rozprowadzenia ich do szkół średnich i podstawowych Nowego Sącza i okolic. Mamy nadzieję, że będą pomocne uczniom i nauczycielom w realizacji programu „Dziedzictwo kulturowe w regionie”. Ważnymi wydarzeniami z działalności Oddziału były sesje popularnonaukowe.

Rok 1846 w Galicji

W 150 rocznicę wydarzeń w Galicji Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Nowym Sączu oraz nauczyciele - historycy II Liceum Ogólnokształcącego im. M.Konopnickiej zorganizowali w dniu 17 kwietnia 1996 sesję popularnonaukową. Młodzież pod kierunkiem swoich profesorów: mgr Marii Drożdżak - polonistki, Jadwigi Matczyńskiej-Żuchowicz, mgr Teresy Michalik, mgra Jerzego Horowskiego, mgra Władysława Kruczka i mg Antoniego Szczepanka korzystając z opracowań pamiętników i zapisów kronikarskich przygotowała ciekawe referaty.

Sesję, którą prowadził A.Szczepanek, otworzyła recytacja „Chorału” K.Ujejskiego w wykonaniu Agnieszki Faron z I e. Uczestnicy - delegacje uczniowskie ze szkół średnich Nowego Sącza wraz z nauczycielami historii, członkowie PTH, władze miasta z wiceprezydentem mgrem Leszkiem Zegzdą na czele - wysłuchali interesujących referatów. Sytuację na ziemiach polskich po upadku Powstania Listopadowego omówiła Anna Konieczna - a obozy i programy Wielkiej Emigracji Edyta Gomółka z kl. III g. Przygotowaniami do międzyzaborowego powstania a także działalnością emisariuszy zajęły się uczennice III e: Katarzyna Rybka i Marzena Biel. W dalszej części sesji uczniowie zaprezentowali referaty charakteryzujące sytuację społeczno-gospodarczą Galicji - Michał Chabasiewicz z III f, Powstanie Krakowskie - Bernadeta Wąchała z III h i Powstanie Chochołowskie - Katarzyna Sopata z III h. Postać Jakuba Szeli i przebieg rabacji przedstawiła Iwona Mastalerz z III e. Uczniowie zebrali również wiadomości o wydarzeniach z 1846 r. w dolinie rzeki Białej - Dominika Langer z II f i w Tęgoborzy - Szymon Karpierz z I e. Program sesji zamykały referaty o motywach rabacji w „Weselu” Stanisława Wyspiańskiego i rzezi galicyjskiej w „Turoni” Stefana Żeromskiego przygotowane przez Dianę Błońską i Barbarę Leśniak, uczennice z kl. III e.

Sesja pogłębiła znajomość wydarzeń 1846 r. w Galicji i przybliżyła złożoność sytuacji w jakiej znalazło się społeczeństwo polskie. Ukazała wachlarz zajmowanych postaw, podważyła niektóre stereotypy, np. o pijaństwie chłopów. Wielu uczestników sesji było zaskoczonych przytoczoną przez Sz.Karpierza relacją proboszcza z Tęgoborzy, że „... lubo becзки i kufy z okowitą - wódką rozbijali, w niej brodzili, żaden się nie odważył złamania ślubów wstrzemięźliwości” (Andrzej Wasiak, Przyczynek do dziejów roku 1846 w Sądeczynie, *Rocznik Sądecki*, t. XIII, Nowy Sącz 1972, s.275-276).

Uzupełnieniem sesji była wystawa prac literackich i naukowych nt. wydarzeń galicyjskich. Poślowie sądeczy z PSL Grażyna Kotowicz i Stanisław Pasoń przysłali obradującym okolicznościowe telegramy. Prelegentom i organizatorom sesji podziękował prezes *Zarządu* Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w N Sączu.

Obchody Dnia Sybiraka

17 września 1996 r. w reprezentacyjnej sali ratuszowej Nowego Sącza odbyło się spotkanie sądeckich Sybiraków. Organizatorem uroczystej sesji naukowej będącej częścią obchodów Dnia Sybiraka w naszym mieście był Oddział Wojewódzki Związku Sybiraków w Nowym Sączu przy współudziale Zarządu Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Nowym Sączu i sądeckiego Oddziału Terenowego Stowarzyszenia „Civitas Christiana”.

Sesja, której przewodniczył prezes Sybiraków doktor Zbigniew Jeżowski, zgromadziła członków Związku Sybiraków, PTH, (gospodarzy Ratusza, władze miasta i młodzież sądeckich szkół średnich). Na początku

zebrani wysłuchali wzruszającego hymnu Sybiraków. Autorem słów jest Marian Jonkajtys, a muzykę skomponował Czesław Majewski. Jakże sugestywnie zabrzmiały słowa:

Z miast kresowych, wschodnich osad i wsi,

Z rezydencji, białych dworców i chat

Myśmy wciąż do NIEPODLEGŁEJ szli

Szli z uporem, ponad dwieście lat!

Bo od września, od siedemnastego

Dłuższą drogą znów szedł każdy z nas,

Przez łód spod bieguna północnego,

Przez Łubiankę, przez Katyński Las!

W programie sesji ważne miejsce zajął odczyt prof.dr Jacka Chrobaczyńskiego z krakowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, znawcy problematyki lat wojny i okupacji. Mówił on o polskim wrześniu na wschodzie, skutkach historycznych i wnioskach, które powinniśmy wyciągnąć z tych doświadczeń Polaków. Apelowal, abyśmy pamiętali o przestrożach jakie niosą ze sobą wojenne losy Sybiraków. Prof.

J.Chrobaczyński powiedział m.in.: „Są w historii również w historii Polski, daty szczególne; ważne, tragiczne, ale także te bardziej radosne - wszystkie mniej lub bardziej pamiętane. I choć w procesie historycznym, jego analizie i wyjaśnianiu, data nie jest elementem najważniejszym, to jednak zawsze stanowi ważki punkt odniesienia, swoisty drogowskaz, cenzurę.

17 września 1939 r. w dziejach Polski należy do dat ważnych. I choć przez kilka dziesiątków lat PRL przeszkadzało w jej zapamiętywaniu, to jednak przetrwała i ugruntowała się. Różnie w różnych środowiskach i podręcznikach, wspomnieniach i monografiach. Ale przetrwała, także dzięki rodzinnemu przekazowi.

Każdorazowo, gdy jako historyk mówię o 17 września 1939 roku na myśl przychodzi mi mój znakomity, jeszcze przedwojenny, nauczyciel historii, który zawsze, gdy nie można było mówić wszystkiego na lekcji, robił nam lekcje w swym mieszkaniu, stale dodając: „ To, że nie wolno mówić wcale nie oznacza, iż nie należy o tym wiedzieć i o tym pamiętać”. Zapamiętałem to na całe swe zawodowe i nie tylko, życie”.

Tragicznymi przeżyciami z pobytu „na nieludzkiej ziemi” dzielili się z zebranymi: Alicja Szofer, Zbigniew Lewczykowski i Józef Olbrycht. Wypowiedzi ich pełne były osobistych - bardzo krytycznych - refleksji na temat polityki sowieckiej wobec Polaków. Po tylu latach wspomnieniom nadal towarzyszyły lzy i obawy o przyszłość. Sybiracy zwrócili się z przesłaniem, skierowanym szczególnie do młodzieży, aby ocaliła od zapomnienia tych Polaków, którzy z dawnych kresów wschodnich Rzeczypospolitej zostali wywiezieni na Syberię i w inne miejsca ZSRR. Apelowali o działania, które zapobiegłyby powtórzeniu się podobnych wydarzeń.

Pewnym zadośćuczynieniem dla Sybiraków za krzywdy poniesione „na nieludzkiej ziemi” jest uznanie i szacunek, jakim otacza ich nasze społeczeństwo. Władze miasta pięciu członków Związku Sybiraków udekorowały medalami 700-lecia Miasta Nowego Sącza. Odznaczenia te z rąk prezydenta Andrzeja Czerwińskiego otrzymali: Aleksandra Potoczek, Alicja Szofer, Otylia Wojciukiewicz, Zbigniew Lewczykowski i Józef Olbrycht.

Sesję uświetnił patriotyczny montaż słowno-muzyczny w wykonaniu uczennic Zespołu Szkół Gastronomicznych Sióstr Niepokalanek w Nowym Sączu. W ratuszu prezentowane były regionalne wydawnictwa poświęcone tematyce sybirackiej. Dużą popularnością cieszył się XXIII tom Rocznika Sądeckiego, w którym zamieszczono wspomnienia Sądeckich Sybiraków: Barbary Szczepaniak, Zbigniewa Jeżowskiego i Zenona Treita.

Wymownym wyrazem obchodów Dnia Sybiraka w Nowym Sączu była msza św. w Bazylice pod wezwaniem św. Małgorzaty z udziałem wielu pocztów sztandarowych, a po zakończeniu sesji złożenie kwiatów pod Pomnikiem Sybiraków Ziemi Sądeckiej na cmentarzu komunalnym.

Maria KRUCZEK